

52/11 Hûd Suresi

1. “Elif, Lâm, Râ” mukattaa harfleridir. Anlamı için bkz. www.fcr.com.tr/kuranaydinligi/hurufumukattaa

2. Dördüncü ayete kadar olan bu bölümün Hz. Peygamber’in söylemesi gereken sözler olduğu anlaşılmaktadır. Fakat başında “Gul” (söyle) ifadesi bulunmadığı için nerede başladığını kestirmek zor görünmektedir. Bunu tespit etmenin de Mukattaa Harflerinin anlamını tespit etmek kadar zanni olduğunu göz önünde bulundurarak “De ki” ifadesini ilk ayetten başlattık. Çünkü mukattaa harfleri “de ki” ifadesi yerine kullanılmış olabilir (bkz. www.fcr.com.tr/kuranaydinligi/hurufumukattaa).

3. “Uhkimet ayatuhu” ifadesi; hükmedilmiş (vazedilmiş), tespit ve tanzim edilmiş, hikmetli kılınmış, bozulmaktan ve değiştirilmekten korunmuş, sağlaştırılmış anlamlarına gelmektedir (Zemahşerî, *Keşşaf*; Razi, *Mefatihul-Gayb*). Ayrıca “tafsil” kelimesiyle birlikte düşünüldüğünde soyut (müteşabih, gaybî) bilgiler evreninde tanzim edilip, somut bilgilere dönüştürülerek insanların algısına sunulmasından da bahsediliyor olabilir (İbn Atiye, *el-Muharrer*; Hamdi Yazır, *Hak Dini*; ayrıca bkz. 3/Âl-i İmran 7). Çünkü Farabî’ye göre hikmet, soyut âleme özgü uzak sebeplerin ve illetlerin bilgisidir (Gürbüz Deniz, *İnsan Hürriyetinin Metafizik Temelleri*, İst. 2010, s. 20-22). Dolayısıyla sebeplerin sebebi (hikmet sahibi) Allah tarafından dokunulmaz bir şekilde tespit ve tanzim edilmesi sonra da insanların algı dünyasına sunulması anlamına gelebilir (Sarmış, “Bazı Ayetlerin Çevirisi ve Yorumlanması Üzerine”, *Eskiye*, sayı 26, Bahar 2013, s. 201-239, sayı 28, Bahar 2014, s. 177-222).

4. Arap dilinde “göğsünü çevirme veya örtme” ifadesi insanın kendini gizlemesi anlamında bir deyimdir. İnsanın hoşlanmadığı birine görünmemek için gözlerini kapatması veya arkasını dönmesi gibi bir davranıştır. Türkçe’deki “Kafasını kuma gömmek” deyimine benzer bir durum söz konusudur. Tefsircilerin çoğu, bu ayeti Hz. Peygamber’i görmek veya Kur’an’ı duymak istemeyenlerin sergilediği tavır ve tutumlarla ilgilendirmişlerdir (Maverdî, *en-Nüket*). Hz. Peygamber’i Allah’ın Rasülü kabul etmeyen müşrikler, Hz. Peygamber ve arkadaşlarına karşı besledikleri kin ve düşmanlığı Allah’ın açığa vuracağını beklemiyorlar. Yani Hz. Peygamber’den gizlenince Allah’tan gizleneceklerine inanıyorlar. Allah da onları mecaz yoluyla eleştirerek kendisinden gizlenmeye çalıştıklarını dile getiriyor (Mevdudî, *Tefhim*).

5. “Müstakar” kelimesi yaşanan yer ve süreklilik anlamına gelirken, “müstevdi” kelimesi, emaneten kalınan yer, depo anlamındadır (Zebidî, *Tâc*). Ayette canlıların hayat sisteminden bahsedildiği için tefsirciler, anne rahmi, doğum, ölüm, yerleşik veya konar-göçer yaşam biçimi, mezar veya ahiret âleminden bahsedildiği yönünde yorumlar yapmıştır (Zemahşerî, *Keşşaf*; Maverdî, *en-Nüket*). Fakat geçtiği bağlam dikkate alınırsa ayetleri anlamayan, gelecekleri üzerinde sağlıklı düşünemeyen, hayatı, ölümü ve dirilmeyi kavrayamayan inkârcılara bir gönderme söz konusudur (Mevdudî, *Tefhim*). Anlatılmak istenen, kabirde geçici olarak kalan emanetin çıkarılıp ahirette ebedi olarak yaşatılmasıdır. Sanki anne rahminden dünyaya getirilen ve oraya yerleştirilen insanın dünya hayatı, ahiret hayatına örnek olarak verilmektedir (Bkz. 6/Enam 98).

6. Arş kelimesinin anlamı için bkz. 7/A'raf 54. Arşın su üzerinde olması veya su üzerinde bulunurken göklerin ve yerin yaratılması ifadesinden, evren sudan ibaretken göklerin ve yerin şekillendirilmiş olması anlaşılabilir (Hamdi Yazır, *Hak Dini*). Dolayısıyla yaratılan evrenin önce eriyik-sıvı hâlde bulunması, daha sonra kimyasal oluşumlarla şekilden şekle sokularak yaratılması şeklinde yorumlanabilir (Mevdudî, *Tefhim*).

7. Göklerin ve yerin altı günde yaratılmasının anlamı için bkz. 10/Yunus 3. Göklerin ve yerin yaratılmasındaki amaç, insanın sınava, yani sorumluluğu ve hesaba çekilmesi olarak ortaya konmaktadır.

8. Bu ayette, "belge" diye çevirdiğimiz "beyyine" kelimesinden maksadın Kur'an olduğu açıktır. Önceki ayetlerde bahsedilen kâfirlerin uyduğu uydurma inançlar (batıl) ile Müslümanların uyduğu vahyin gerçekliği (hak) arasında bir mukayese yapılmaktadır. Ancak, Arap edebiyatının bir gereği olarak teşbihin daha vurgulu olmasını sağlamak maksadıyla teşbih edatı hafzedilmiştir. Devamında gelen "Ve yetlûhu şahidün minhu." (Allah'tan gelen bir şahid onu okumaktadır.) ifadesinin anlamını tespit noktasında ulema ihtilaf etmiştir. "Şahid" kelimesini melek, "tilavet" kelimesini de okumak şeklinde yorumlayan Zemahşerî ve Razi'nin görüşü, bizce isabetli görünmektedir (*Keşşaf; Mefatihü'l-Gayb*).

9. "Ahzap" kelimesi, hizbin (firkanın) çoğuludur; dinlerini parça parça edip fırka fırka olan, fakat İslam'ın karşısına müttefik olarak çıkan inkârcı topluluklar için kullanılmaktadır. Krş. 38/Sâd 11-13; 13/Ra'd 36.

10. Dost, hamî ve otorite anlamına gelen "veli" kelimesinin açıklaması için bkz. 39/7/A'raf 3.

11. "Gayb"ın anlamı için bkz. 68/Kalem 47.

12. "İğvâ" kelimesi, saptırmak ve azdırmak anlamına gelmektedir. Ancak kelimenin yan anlamlarından birisi de helâk etmektir. Çünkü azgınlığın sonucu helak olunca azdırmanın sonucu da helâk etmek olmalıdır. Allah'ın gerçekleri dile getirmesi, batıla inanan kâfirlerin ağırlarına gitmekte ve onları azdırmaktadır. Onlar da azdıkça helâki hak etmektedirler.

13. "Nasaha" fiilinin anlamı için bkz. 7/A'raf 62; Sarmış, "Bazı Ayetlerin Çevirisi ve Yorumlanması Üzerine", *Eskiyeni*, sayı 26 (Bahar 2013), s. 201-239, sayı 28 (Bahar 2014) s. 177-222.

14. Dilciler, "Tennur" kelimesinin köken itibarıyla Arapça olmadığı noktasında ittifak etmişlerdir. Samî dillerinde ortak bir kelime olduğu yönünde yaygın bir kanaat vardır. Tandır, yeryüzü, bir dağ ismi, su veya sabahın aydınlanması anlamları üzerinde durulmaktadır. Kelimenin hem dağ, hem de tandır anlamına gelmesi yanar dağ çağrışımı yaptırmaktadır. Bazı tefsircilerin Şam (Suriye, Ürdün) dolaylarında bir dağ veya "Ayn Verde" ismiyle anılan bir yer olduğu yönündeki görüşü isabetli gözükmemektedir (Maverdî, *en-Nüket*; Razi, *Mefatihü'l-Gayb*; Zebîdî, *Tâc*; İbn Manzur, *Lisanü'l-Arab*). Çünkü ayrıntılı bazı haritalarda, Ürdün sınırları dâhilinde ve Lût Gölünün doğu yakasında Tennur adıyla bilinen bir dağ ismi mevcuttur (Google Eart). O bölgede yer alan Tennur'daki tarihî kalıntılarda ortaya çıkan Nebatîler dönemine ait görkemli bir büst, Amman Kalesi'ndeki müzede sergilenmektedir. Ayrıca, gemi yaptığı için Hz. Nuh ile dalga geçilmesine bakılırsa kara ortamında gemi yaptığı anlaşılabilir. Onun gemi yaptığı kara ortamı, pekâlâ denize dönüşmüş olabilir. Lût Gölü diye bilinen Tuz Denizi'nin

yarısına yakın bir kısmının Lût Peygamber dönemindeki felakette oluştuğu, Kitab-ı Mukaddes kaynaklarında yer almaktadır. Bu olaydan önceki kısımların Nuh döneminde oluştuğu yönünde bir tahmin yürütülebilir. Jeofizik açıdan bakıldığında Kızıldeniz ve Lût gölü, fay kırılması sonucu meydana gelmiş birer oluşumdur. Bu denli bir kırılmanın Hint okyanusunda nasıl bir tsunami felaketine yol açmış olabileceği tahmin edilebilir. Böylesi bir felaket Ortadoğu'yu ve o rakımda bulunan kara parçalarını sular altında bırakmış olmalı.

15. Herkesin dünyayı kendi kavradığı ile sınırlı düşünmesinden dolayı tufanın evrensel olduğu ve Hz. Nuh'un (as) bütün mahlûkattan birer çift bindirdiği yorumları yapılmıştır. Ancak Hz. Nuh'un kendi kavmine peygamber olarak gönderilmesinden yola çıkılarak tufanın bölgesel olduğu düşünülebilir ve dolayısıyla gemiye de ancak kendi hayvanlarından birer çift yüklediği anlaşılabilir (Mevdudî, *Tefhim*).

16. Yaygın kanaate göre Güneydoğu'da, Şırnak/Cizre yakınlarında bulunan Cûdi dağı kastedilmektedir (Mevdudî, *Tefhim*). Tevrat yazarlarının verdiği bilgiye dayanan Ararat (Ağrı) dağı yorumu bir yanılısamadır. Tarihsel veriler bunu kanıtlamaktadır (Hikmet Tanyu, *TDV İ. A. Ağrı* mad. I, 481).

17. Bu cümle deyimse bir anlam ifade etmektedir. Çünkü uzak olmak anlamına gelen "Bu'den" kelimesi, helâk olmak anlamında kahır ve beddua için kullanılmaktadır (Zebîdî, *Tâc*; İbn Manzur, *Lisanü'l-Arab*). Bu surenin 60, 68 ve 95. ayetlerinde tekrarlanan bu ifadeyle ilgili açıklama için bkz. 23/Müminun 41 ve 44. ayetler.

18. Bazı tefsirciler, "salih olmayan amel"den kasdın Nuh'un oğlu olduğu yönünde görüş beyan etse de biz, Hz. Nuh'un oğlu hakkındaki başvurusunun kastedildiği görüşünü isabetli buluyoruz (Maverdî, *en-Nüket*; Mevdudî, *Tefhim*).

19. "Gayb"ın anlamı için bkz. 68/Kalem 47.

20. İfadenin orijinali "perçeminden yakalamak" deyimidir. (Bkz. 96/Alâk 15-16. ayetler ve ilgili dipnot).

21. Allah'ın dosdoğru yolda olduğunu dile getiren ifade, Mekkeli müşriklere cevap bağlamında kullanılmıştır. Peygamberine (s) doğru yolu gösteren de Allah'tır. Dolayısıyla Allah ve elçisinin doğru yolda olduğuna işaret edilmektedir.

22. Deyimin açıklaması için bkz. 44. ayet.

23. Buradaki ifade, "diz üstü çöke kalmak, kımıldamadan oturmak" anlamlarına geldiği gibi kül ve çamur toplamak anlamına da gelmektedir. Kelimenin anlam imkânlarını kullanarak bu şekilde çevirdik.

24. Deyimin açıklaması için bkz. 44. ayet.

25. Hem müjdeyi hem de azabı aynı meleklerin getirmesi, melekleri şefaatçi kabul eden müşriklere vereceği mesaj açısından ayrı bir önem arz etmektedir (74-83. ayetler).

26. "Halîm" sıfatının anlamı için bkz. 35/Fatır 41.

27. "Yuhrau ileyhi" deyimi Arapça'da akli başından gitmek, çıldırmak, sıtma nöbeti geçirip titremek anlamında kullanılmaktadır.

28. Bu ayette Hz. Lût'un "işte kızlarım" ifadesiyle evliliği kastettiği, Kur'an'ın başka kullanımlarından anlaşılmaktadır: "Rabbinizin size eş olsun diye yarattığı kadınları bırakıp da erkeklere mi yöneliyorsunuz? Sizler gerçekten aşırılıkta sınır tanımayan bir toplumsunuz!" (Mevdudî, *Tefhim*; ayrıca bkz. 26/Şuara 165, 166).

29. "Sicil" kelimesi, hedefinden şaşmayan, kayıtlı (Zemahşerî, *Keşşaf*) veya kovadan dökülür gibi (yoğun) diye de tercüme edilebilmektedir (Zebidî, *Tâc*; ayrıca bkz. 105/Fil 4. ayet).

30. Allah tarafından işaretlenmiş o taşların zalimlere yakın olması mecazen tehdit anlamına gelse de hakikat anlamında coğrafi olarak Kur'an'ın muhataplarının yakınlarında olduğunu dile getirmektedir (Mevdudî, *Tefhim*). O bölgede, özellikle Lût gölü çevresinde yapılacak etütler, Kur'an'ın işaret ettiği bu gerçekleri gün ışığına çıkarabilir.

31. Bkz. 26/Şuara 183.

32. Akıllı uslu diye çevirdiğimiz "halîm" sıfatının anlamı için bkz. 35/Fatır 41.

33. İnsan davranışlarının kuşatma altında olması, bütün yapılanlardan Allah'ın haberdar olması ve zalimlerin hakettikleri ceza ile kuşatma altında bulundurulması anlamındadır (Taberî, *Camîu'l-Beyan*; Maverdî, *en-Nüket*).

34. Buradaki ifadenin açıklaması için bkz. 67. ayet.

35. Emrin bir anlamı da yönetim demektir.

36. Bu cümlede hayvanların suya götürülüşünü tasvir için kullanılan bir kelime kullanılmıştır (Zemahşerî, *Keşşaf*).

37. Rivayete göre Hz. Peygamber; "Allah zalime mühlet verir de yakalayacağı zaman onu göz açtırmayacak şekilde ansızın yakalar." demiş ve bu ayeti okumuştur (Buharî, *Tefsir* 11/161).

38. "Ayet" kelimesinin anlamı için bkz. 26/Şuara 2.

39. "Yer ve gök durdukça orada kalırlar." cümlesi deyimsel bir ifadedir (Mevdudî, *Tefhim*). Aynı ifade, bir sonraki ayette de cennetlikler için kullanılmaktadır. Kanaatimizce bu deyim, orada kalmanın ebediliğini anlatmak için kullanılan bir ifadedir. Çünkü insanların cennetten çıkacağını söyleyen hiçbir nas bilmiyoruz. Aynı deyimden hareket edilirse cennetlikler için geçerli olan bu durum, cehennemlikler için de geçerlidir. Bu deyimden ardından bir de "Rabbin çıkmalarına izin vermedikçe" şartı kullanılmaktadır ki bu ifade de çıkmanın imkânına değil, yetkinin Allah'a ait olduğuna dair bir vurgudur. Bu iki ayetten, her istisnadan itikadî, fikhî hükümler çıkarmanın mümkün olmadığı açıkça anlaşılmaktadır.

40. Dost, hamî ve otorite anlamına gelen "veli" kelimesinin açıklaması için bkz. 7/A'raf 3.

41. Bu ayetlerde dile getirilen vakitlerin açılımı için bkz. 50/Kâf 39, 40. ayetler ve ilgili dipnot. Bu vakitlerin, ayetlerin birlikte değerlendirilmesi ve yaşayan sünnetin göz önünde bulundurulmasıyla belirlendiğine inanıyoruz. Gündüzün iki bölümünden kasıt sabah, öğle ve ikindi, gecenin erken saatlerinden de akşam ve yatsı namazları kastedildiği düşünülmemektedir (Taberî, *Camîu'l-Beyan*).

42. Genel anlamda düşünülürse her iyilik bir kötülüğün, her kötülük de bir iyiliğin yok edilmesidir. Bu nedenle yapılan her iyilik kötülükle mücadele demektir. Tevbe eden insanın yapacağı iyilikler de daha önce yaptığı kötülüklerin günahına keffaret olmaktadır (25/Furkan 68-71; Buharî, 11/162). Hz. Peygamber de (s) ayette tekil ifadeyle verilen bu emrin hükmünün umumî olduğunu dile getirmiştir (ilgili rivayetler için bkz. Erul, *Sahabenin Sünnet Anlayışı*, s. 355).

43. Fesada karşı mücadele eden bir avuç ıslahçı kurtulurken zalim çoğunluk mütreflerin peşine takılıp suçlulardan yana tavır alıyor ve onlarla birlikte helak oluyor (7/A'raf 165). "Mütref" hem varlık verilen kimse hem varlık içinde şımartılan zorba demektir. Bu ayette kastedilen varlık içinde şımartılmış bozguncu, azgın azınlıktır (56/Vâkıa 45; 17/İsrâ 16; 23/Müminun 33, 64).

44. "Gayb"ın anlamı için bkz. 68/Kalem 47.

45. "Tevekkül" Allah'a güvenmektir. Bir bakıma imanın özü ve yürekteki derinliği demektir. Kendinizi ne kadar yakın hissediyorsanız o kadar güvenirsiniz. Bu nedenle başarı ona bağlıdır.